

* ZPRÁVY — KRONIKA *

K 85. narozeninám profesora Stanislava Žaži

Vynikající brněnský rusista, významný badatel mezinárodního formátu zejména v oblasti porovnávacího studia ruské syntaxe, dlouholetý akademický funkcionář Filozofické fakulty brněnské univerzity a její zasloužilý a obětavý pedagog, ale především vzácný člověk a všem vždy radou či skutkem nápomocný kolega a přítel, emeritní profesor Ústavu slavistiky FF MU PhDr. Stanislav Žaža, CSc., se 14. dubna 2014 dožil záviděníhodných 85 let.

Při pohledu na jeho úctyhodnou publikační činnost, čítající téměř tři stovky bibliografických položek, se zdá být neuvěřitelné, že jeho badatelské úsilí a publikační aktivita nedoznává žádného patrného útlumu ani ve věku, kdy už mu zhoršující se zdravotní stav nedovoluje věnovat se tak intenzivně jako doposud ani činnosti pedagogické, ani plnohodnotnému aktivnímu akademickému životu na pracovišti, kterému věnoval více než šest desetiletí svého plodného života. Svědčí to o jubilantově stále duševní svěžesti a aktivním přístupu k životu a práci i za situace, kdy se fýzis nesmlouvavě dožaduje zpomalení životního tempa a zaslouženého odpočinku.

Celý život Stanislava Žaži je spjat s rodným Brnem: zde se v roce 1929 narodil, v neklidném roce 1948 na místním reálném gymnáziu maturoval, a poté se zapsal ke studiu ruštiny a klasické filologie na brněnské Filozofické fakultě. Studium úspěšně ukončil v r. 1953 (mj. studoval u profesorů Trávníčka, Kurze a Novotného), ale už během studií od r. 1951 na fakultě působil jako asistent na katedře rusistiky. V r. 1966 už jako odborný asistent získal titul doktora filozofie a v tomtéž roce také hodnost kandidáta filologických věd. V roce 1979 se habilitoval pro obor ruský jazyk a v následujícím roce byl jmenován docentem. V letech 1973–1981 stál v čele tehdejší katedry ruského jazyka a v letech 1980–1989 zastával funkci proděkana Filozofické fakulty pro studium. V dalším přelomovém roce 1989 byl jmenován profesorem.

Filologické nadání začal mladý Stanislav Žaža zúročovat velice záhy. Již v roce 1956 se autorsky podílel na 1. svazku sborníkové řady *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české* (Praha 1956) a záhy se stal spolu s Romanem Mrázkem a Jaroslavem Bauerem spoluautorem první poválečné porovnávací skladby ruštiny, která vyšla v roce 1960 jako druhý díl *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II* (2. vydání 1966, 3. vydání 1979). Ve svých dalších studiích nadále vycházel ze zkoumání syntaktické stavby ruštiny v porovnání s češtinou a od studia stavby ryze gramatické se postupně dopracoval ke studiu sémantické, zvukové a grafické stránky věty a souvětí. Tematicky s tím souvisí i výzkum

vztahu syntaktické a sémantické stavby věty a souvětí k interpunkci. Těmto otázkám věnoval jubilant vedle časopiseckých statí publikaci *Ruská interpunkce* (Praha 1958), a také svou kandidátskou disertací *Problematika interpunkce v souvislosti se syntaktickou a významovou stavbou věty a souvětí v ruštině* (Brno 1965). Dalším předmětem jubilantova zájmu byla oblast větní modality, především jistotní, jejíž různé stránky se staly obsahem několika statí v odborných časopisech a sbornících. Jeho habilitační spis pak nesl název *Sémantická a syntaktická stránka konstrukcí se slovesem БЫТЬ // být v ruštině a češtině* (Brno 1979).

Pro S. Žažu bylo vždy příznačné, že se ve vědecké práci až úzkostlivě vyhýbal planému teoretizování a pojímal ji vždy především jako aplikační nástroj pro efektivnější vědecky a metodicky podepřenou činnost pedagogickou. Dokladem tohoto přístupu k badatelské činnosti je např. ruskou psaná vysokoškolská učebnice *Орфография, пунктуация и книжно-письменная речь русского языка* (Praha 1979) a její stručnější česká verze *Příručka ruského pravopisu* (Praha 1983) nebo spoluautorství na vysokoškolské učebnici *Русский синтаксис в сопоставлении с чешским* (Praha 1983). Trojího vydání se dočkala studijní příručka vydaná v podobě skripta *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa I. Třídění sloves* (Praha 1968, 1978, 1988), na kterou tematicky navázala později vydaná druhá část *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa II. Přízvuk slovesných tvarů* (Brno 1991). I současní studenti rusistických oborů stále oceňují učební text *Základy ruštiny pro filology – v porovnání s češtinou* (Brno 1992) a především její přepracovanou verzi *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu* (Brno 1999), který v neobyčejně přehledné, zhuštěné a přitom nezjednodušené podobě shrnuje vše podstatné, co by absolvent rusistiky v českém jazykovém prostředí měl o studovaném oboru vědět.

Ani odchod do důchodu v r. 1994 nebyl pro Stanislava Žažu důvodem pro změnu vztahu k vědecké a pedagogické práci či k mateřskému pracovišti: až do r. 2009 nadále externě vedl přednášky a semináře z ruské skladby a ze základů řečtiny a latiny pro slavisty, do r. 2012 předsedal u státních závěrečných zkoušek a zasedal v oborové komisi pro doktorské studium na oboru ruský jazyk na FF MU a v oborové radě pro doktorské studium na oboru ruský jazyk na FF UP v Olomouci, a dosud vypracovává oponentské posudky na diplomové, doktorské a habilitační práce v oboru.

Neutuchá ani jeho činnost vědecká a publikační. Za připomenutí stojí především jeho autorská a redakční spolupráce na kolektivním dvoudílném vysokoškolském učebním textu *Morfologie ruštiny I* (Brno 1996), *Morfologie ruštiny II* (Brno 1997), a na skriptu *Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским* (Olomouc 2005), vytvořeném ve spolupráci s H. Flidrovou z FF UP v Olomouci. Své druhé odbornosti, kterou ostatně k velkému užítku svých studentů profesor Žaža s výhodou soustavně implementoval i do výuky rusistických disciplín, využil pro zpracování učebního textu *Latina pro studenty východoslovanských jazyků* (Brno 2000). O šíři a univerzálnosti jeho filologického záběru svědčí také např. jeho autorský podíl na sestavení *Encyklopedického slovníku češtiny* (Praha 2002).

Ještě v r. 2007 jubilant rozšířil pole své badatelské působnosti a zapojil se do řešení výzkumného záměru MŠMT ČR v rámci *Střediska pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních*, které bylo ustaveno při Ústavu klasických studií na FF MU. V letech 2008–2012 S. Žaža v rámci řešení tohoto výzkumného záměru publikoval těžko uvěřitelných 17 původních statí, v nichž se mj. zabývá funkčním srovnáváním nepřímých pádů a některých slovesných tvarů ve staré ruštině v porovnání se situací v latině a řečtině.

Při výčtu jubilantových aktivit nelze opomenout jeho rozsáhlou činnost organizátorskou a redakční. Dlouhá léta byl členem redakční rady jazykovědné řady *Sborníku prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* (několik let byl jejím výkonným redaktorem), a také redakčních rad časopisů *Československá rusistika*, *Rossica*, *Opera Slavica* a *Lingvistyční studiji* (Doněck). Byl také členem výboru brněnské pobočky *Jazykovědného sdružení ČSAV* a v letech 1993–1996 zastával funkci jejího předsedy. Byl členem nejrůznějších odborných komisí a výborů, mj. české komise pro obhajoby kandidátských prací, a po reorganizaci vědecké přípravy na počátku 90. let se stal předsedou oborové rady pro doktorské studium na oboru ruský jazyk. V této funkci pracoval až do roku 2005.

Jubilant se aktivně zúčastnil sedmi slavistických sjezdů (Praha 1968, Varšava 1973, Záhřeb 1979, Kyjev 1983, Sofie 1988 a Bratislava 1993) a práce *Mezinárodní asociace rusistů* (MAPRJAL); vystoupil na pěti kongresech této organizace (Varna 1973, Berlín 1979, Praha 1982, Budapešť 1986, Řezno 1994). Pravidelně vystupoval na nejrůznějších vědeckých konferencích a symposiích a byl jedním ze spoluorganizátorů a aktivním účastníkem čtyř syntaktických symposií s mezinárodní účastí, která se konala na brněnské Filozofické fakultě v letech 1961–1976; přednesené referáty jsou uloženy v pěti svazcích sborníku *Otázky slovanské syntaxe* (1961–1976).

Vedle úctyhodné řady odborných studií, uveřejněných v mnoha domácích i zahraničních periodikách, je neméně významná Žažova drobnější popularizační publikační činnost recenzní a biografická: medailonky jazykovědců v oboru rusistiky a slavistiky publikované k jejich životním jubileím nebo jako nekrology představují spolehlivé zdroje informací k dějinám české a slovenské jazykovědné rusistiky a slavistiky.

Z řady ocenění a uznání, kterých se prof. Žažovi za jeho aktivní činnosti dostalo, připomeňme alespoň udělení stříbrné pamětní medaile Univerzity J. Ev. Purkyně (1975) a udělení zlaté medaile Masarykovy univerzity za jeho celoživotní působení na vysoké škole v r. 2004 u příležitosti jeho 75. narozenin.

Celoživotní vědecká i pedagogická činnost Stanislava Žaži věrně zrcadlí základní rysy jeho osobnosti: vyznačuje se poctivostí, důkladností a korektností, uměřenou věcností, nevybojností a sympatickou neokázalostí, tedy vlastnostmi, které u něho oceňovali a dodnes oceňují všichni, kteří měli to štěstí z jeho blízkosti čerpat jak inspiraci a chuť ke studiu či badatelské práci, tak také životní nadhled, projevující se zejména v jeho pověstném smyslu pro humor a až hereckém nadání, s nímž při mnoha neformálních příležitostech nenapodobitelným způsobem prezentoval anekdoty ze života vynikajících osobností české lingvistiky, včetně věrného imitování jejich způsobu vyjadřování.

Upřímně, s úctou a láskou přejeme našemu vzácnému učiteli, kolegovi a příteli Stanislavu Žažovi do dalších let života nezrazující zdraví, dobrou a svěží mysl a pevné rodinné zázemí.

Jiří Gazda